

Minister Spraw Zagranicznych

Anna E. Fotyga

DFT-012-18-04

GABINET MARSZAŁKA SENATU
wpłynęło dn. 15. 11. 06
nr. 5971 podpis.....

BPS

Warszawa, 15 listopada 2006 r.

Biura Prac Senackich
Wpłynęło dn. 16. 11. 06
nr. 8593 podpis.....

Pan

Bogdan Borusewicz

Marszałek Senatu Rzeczypospolitej Polskiej

w miejscu

Szanowny Panie Senatorze,

W odpowiedzi na pismo z dnia 25 października 2006 r. przedstawiam następującą odpowiedź na oświadczenie złożone przez Pana Senatora Sławomira Sadowskiego na 20. posiedzeniu Senatu w dniu 18 października 2006 r.

Uchwalona w dniu 8 lipca 2005 r. ustawa o realizacji prawa do rekompensaty z tytułu pozostawienia nieruchomości poza obecnymi granicami Rzeczypospolitej Polskiej (dalej „ustawa zabużańska”) zawierała w artykule 1 enumeratywne wyliczenie umów międzynarodowych będących podstawą uprawnień zabużańskich, były to tzw. cztery układy republikańskie tj.: układ z dnia 9 września 1944 r. pomiędzy Polskim Komitetem Wyzwolenia Narodowego a Rządem Białoruskiej Socjalistycznej Republiki Rad dotyczący ewakuacji obywateli polskich z terytorium B.S.R.R. i ludności białoruskiej z terytorium Polski, układ z dnia 9 września 1944 r. pomiędzy Polskim Komitetem Wyzwolenia Narodowego a Rządem Ukraińskiej Socjalistycznej Republiki Rad dotyczący ewakuacji obywateli polskich z terytorium U.S.R.R. i ludności ukraińskiej z terytorium Polski, układ z dnia 22 września 1944 r. pomiędzy Polskim Komitetem Wyzwolenia Narodowego a Rządem Litewskiej Socjalistycznej Republiki Rad dotyczący ewakuacji obywateli polskich z terytorium Litewskiej S.R.R. i ludności litewskiej z terytorium Polski, umowa z dnia 6 lipca 1945 r. między

Tymczasowym Rządem Jedności Narodowej Rzeczypospolitej Polskiej i Rządem Związku Socjalistycznych Republik Radzieckich o prawie zmiany obywatelstwa radzieckiego osób narodowości polskiej i żydowskiej, mieszkających w ZSRR i o ich ewakuacji do Polski i o prawie zmiany obywatelstwa polskiego osób narodowości rosyjskiej, ukraińskiej, białoruskiej, rusińskiej i litewskiej, mieszkających na terytorium Polski i o ich ewakuacji do ZSRR.

Wyżej wymienione umowy zawierały niemal jednobrzmiące postanowienia dotyczące zwrotu wartości pozostawionego po ewakuacji dobytku ruchomego oraz nieruchomości i tym samym stanowiły źródło powstania zobowiązań Państwa Polskiego wobec osób ewakuowanych na podstawie tych aktów prawnych.

Podczas drugiego czytania rządowego projektu ustawy nowelizującej ustawę zabużańską w dniu 7 września br. zgłoszona została poprawka poselska rozszerzająca katalog osób uprawnionych do otrzymania rekompensaty z tytułu pozostawienia majątku za Bugiem o osoby przemieszczone na obecne terytorium RP na podstawie umowy z dnia 15 lutego 1951 r. pomiędzy Rzeczpospolitą Polską a Związkiem Socjalistycznych Republik Radzieckich o zamianie odcinków terytoriów państwowych. Wskazać należy, iż zaproponowana nowelizacja nie została oparta na żadnych danych pozwalających na oszacowanie liczby podmiotów, których może ona dotyczyć, jak również nie określono skutków finansowych dokonania takiej zmiany legislacyjnej. Podczas prac legislacyjnych Rząd nie otrzymał także czasu na zweryfikowanie, czy grupa osób, której dotyczy umowa z 1951 r. nie otrzymała już rekompensat na podstawie innych przepisów wydanych w latach powojennych. W wyniku zgłoszenia poprawki poselskiej, zaakceptowanej przez Senat RP, działanie ustawy zabużańskiej zostało rozciągnięte na dodatkową grupę osób, których uprawnienia do otrzymania świadczenia rekompensacyjnego nie wynikają z treści tej umowy, jak to ma miejsce w przypadku układów republikańskich i tym samym nadanie prawa do otrzymania świadczenia rekompensacyjnego tej nowej grupie osób oznacza przyznanie im świadczenia *ex gratia*, albowiem nie ma ono oparcia w żadnym tytule prawnym. Dodatkowo nie należy zapominać, iż inne były zupełnie okoliczności przesiedleń dokonanych na podstawie układów republikańskich, a przemieszczenia ludności w wyniku umowy o zamianie odcinków granicznych z 1951 r.

Przemieszczenie osób, których dotyczy umowa z 1951 r. było przedsięwzięciem realizowanym wewnątrz Polski, a sama umowa nie zawierała żadnej klauzuli rekompensacyjnej lub choćby ekspektatywy otrzymania jakiegokolwiek świadczenia. Niemal jednobrzmiące postanowienia dotyczące odszkodowania znajdują się jednak w tekstach układów republikańskich. Przyznanie, zatem nowej grupie podmiotów uprawnień zabużańskich dawać może asumpt dla roszczeń, które będą wysuwać inne jednostki, tak jak np. osoby przesiedlone do Polski na podstawie umowy z dnia 10 września 1957 r. pomiędzy Rządem Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej a Rządem Związku Socjalistycznych Republik Radzieckich w sprawie terminu i trybu dalszej repatriacji z ZSRR osób narodowości polskiej lub na podstawie umowy z dnia 21 marca 1975 r. między Polską Rzeczypospolitą Ludową a Czechosłowacką Republiką Socjalistyczną o zmianie przebiegu granicy państwowej oraz niektórych innych spraw związanych z budową i eksploatacją przez Stronę Polską zapory na Dunajcu. Tym samym dokonana nowelizacja może stać się podstawą nie tylko do skargi konstytucyjnej z powodu nierównego traktowania poszczególnych grup podmiotów (Artykuł 32 Konstytucji RP), ale także przedmiotem pozwów wnoszonych przeciwko Polsce do Europejskiego Trybunału Praw Człowieka, w których skarżący będą zarzucać dyskryminacyjne traktowanie (Artykuł 14 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności).

Wprowadzenie do polskiego porządku prawnego przedmiotowej poprawki burzy przyjętą w 2005 r. roku koncepcję uregulowania ostatecznie kwestii mienia zabużańskiego i tym samym szybkiej realizacji wyroku Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w sprawie *Broniowski p. Polsce*, bowiem rozszerza zakres uprawnionych podmiotów w sposób niekonsekwentny o grupę osób, których prawa nie są tożsame z uprawnieniami jednostek, które zostały przesiedlone do Polski na podstawie czterech układów republikańskich.

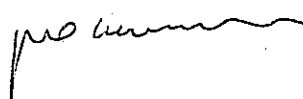
Nadmienić należy, iż Minister Spraw Zagranicznych nie sprzeciwiał się idei przyznania świadczenia rekompensacyjnego osobom, których dotyczy umowa z 1951 r., jednakże wskazywał, iż nie może się to odbywać poprzez wprowadzanie do ustawy zabużańskiej przepisów prawnych, które są sprzeczne z jej celem oraz niespójne z jej dotychczasowym brzmieniem, a dodatkowo prowadzą do nierównego

traktowania jednostek w świetle Konstytucji RP. Z tego też względu postulował o uregulowanie tej kwestii w odrębnym akcie prawnym np. w ustawie reprivatyzacyjnej.

Podsumowując należy stwierdzić, iż wprowadzona poprawka do ustawy zabużańskiej otwiera drogę do roszczeń także innych grup podmiotów, w tym osób, których dotyczy umowa z 1957 r. Należy jednak z całą stanowczością podkreślić, iż roszczenia te mają inny charakter niż uprawnienia zabużańskie mające podstawy w umowach międzynarodowych w przeciwieństwie do roszczeń podmiotów, do których odnoszą się umowy z 1951 r., 1957 r. czy też 1975 r., które to nie zawierają klauzul odszkodowawczych, a więc ewentualne wypłacanie przez państwo świadczeń tym grupom osób będzie oparte jedynie na zasadach słuszności i dobrowolności. Nie należy zapominać, iż osoby przesiedlone do Polski na podstawie umowy z 1957 r. miały możliwość zbycia należącego do nich majątku, w tym „należących do nich domów budynków itp.” – artykuł 8 b) umowy oraz mogły upoważnić Ambasadę Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej lub dowolną osobę do prowadzenia swych spraw majątkowych, jak również wpłacać swoje środki pieniężne do Państwowego Banku ZSRR ze zleceniem przekazania ich na rachunek tych osób w Narodowym Banku Polskim. Żadnej z powyższych możliwości nie miały osoby repatriowane do Polski na podstawie umów zabużańskich, stąd zupełnie nieuzasadnione byłoby stawianie równości między Zabuzanami, o których mowa w układach republikańskich, a osobami, których dotyczy przedmiotowa umowa z 1957 r. Ponadto wymagałoby dokładnej analizy, ilu osób może dotyczyć umowa z 1957 r. oraz określenia, jakie skutki finansowe dla państwa niesłoby włączenie tej grupy osób w poczet uprawnionych na podstawie ustawy zabużańskiej. Należy wskazać, iż ustawa zabużańska nie jest wykonywana w dotychczasowym brzmieniu, a rozpatrywanie skarg zabużańskich zostało zawieszona przed Europejskim Trybunałem Praw Człowieka do końca 2006 r. Ewentualne poszerzenie katalogu podmiotów uprawnionych może doprowadzić do sytuacji, w której przeznaczone na realizację ustawy środki finansowe nie wystarczą na pokrycie roszczeń właściwych Zabuzan (tj. tych, do który odnoszą się umowy republikańskie). Tym samym istnieje poważna obawa, że Europejski Trybunał Praw Człowieka wypowie się na temat skuteczności

legislacji zabużańskiej i przystąpi do wydawania wyroków w kolejnych sprawach zabużańskich, tak jak to miało miejsce w sprawie *Broniowski p. Polsce*.

Mając powyższe na względzie należy zwrócić szczególną uwagę na konieczność wyważania słusznego interesu różnych grup osób, które przemieściły się na polskie terytorium w związku z wydarzeniami związanymi z drugą wojną światową, biorąc jednak pod uwagę posiadane przez te osoby tytuły prawne, jak również możliwości finansowe państwa oraz prymat tytułów odszkodowawczych mających poparcie w prawie oraz zobowiązaniach przyjętych przez Państwo Polskie.

2

Anna Fotyga